

Feministická literárna veda alebo nepriznané disidentstvo?

Jana Cviková: *Ku konceptualizácii rodu v myslení o literatúre* · Bratislava: ASPEKT – Ústav svetovej literatúry SAV, 2014

100

Moje uvažovanie o monografii Jany Cvikovej *Ku konceptualizácii rodu v myslení o literatúre* bude iba veľmi nedostatočné a útržkovité, pretože jeho priestorové ohraničenie a na druhej strane takmer bezhraničná rozľahlosť výskumného a knižného projektu Jany Cvikovej (aj v jeho ďalšom domýšľaní) si priamo odporujú. Mnohých podnetných či polemických otázok (diskutovaných autorkou alebo jej „prameňmi“) sa teda, bohužiaľ, ani len nedotkneme. Za všetky spomeňme výrazy „ženské písanie“ a „ženská literatúra“, „literárny kapitál“ či „literárnosť jazyka“, „kánon“ (trojúrovňový u D. Damroscha), „postfeminizmus“ alebo aj samotné terminologické dvojice „ženskosť – mužskosť“ („ženské – mužské“) a iné.

Pre nedostatok miesta tu nebudeme môcť odcitovať ani mnohé vynikajúce výroky či trefné, myšlienkovito produktívne formulácie z knihy. Pars pro toto uvedme aspoň nasledujúce tri, ktoré nám autorka sprostredkúva. Prvý citát sa odráža od poznania, že feminizmus sa nevenuje ničomu inému než prob-

lému, ako zaobchádzať s rozdielom tak, aby sa z neho nestal protiklad: „Rozdíl způsobuje úzkost. Polarizace jako jeho teatrální reprezentace ho ochočuje a tuto úzkost váže. Klasickým případem je rozdíl mezi pohlavími, který je představován jako polární protiklad“ (Jane Gallop). Druhý hovorí o adiaforizácii (popri diskontinuite a dis-inštitucionalizácii) feministického diskurzu u nás: „[P]odstatou adiaforizace je vlastně informace bez poznání a dívání bez vidění či vyhýbaní se sexuálnímu nebo diskursivnímu sblížení“ (Mirek Vodrážka). A tretím sa autorka obracia priamo k literatúre: „[P]rávě psaní představuje možnost vyvolat změnu, je místem, odkud lze vystřelit subversivní myšlenku, odrazovým můstkem pohybu, který může být předzvěstí transformace sociálních a kulturních struktur“ (Hélène Cixous).

Monografia germanistky, feministickej aktivistky a „aspektáčky“ Jany Cvikovej vstupuje do terénu, ktorý síce už ani na Slovensku nie je celkom neobývaný (odhliadnuc, navyše, od podnetov prichádzajúcich z Českej republiky), je však vítaným a významným počinom, ktorý prvýkrát podrobuje systematickému skúmaniu a vyhodnocovaniu nielen cudzie podnety a myšlienkové hnutia, ale aj našu domácu „tradíciu“ v súvislosti s feminizmami. Jednak všeobecne (v kultúrno-spoločensko-historickom, politickom a ideovom aj ideologickom zmysle) a jednak v oblasti literatúry a jej reflexie, hoci tu skôr afirmatívne, zdôvodňujúc potrebu tradície (autorkou zmieňované „výnimky“ z celkovo neradostnej situácie, ktorých je azda aj viac, než uvádza, monografia podrobnejšie neskúma). Tým, ktorí nemajú jazykový prístup k nemecky písanej (najmä sekundárnej) literatúre, ponúka fundovaný obraz o tom, ako sa feministické myslenie už od 19. storočia rozvíja v Nemecku, Rakúsku, ale aj vo Švajčiarsku, no neobchádza ani

I

H
A
R
D

USA, Francúzsko, Taliansko a Veľkú Britániu, ak si to súvislosti vyžadujú. Početné citácie a odkazy na celý rad autoriek aj publikácií, už menej autorov (v danom problémovom spektre ich je stále ako šafranu), sú vítaným podnetom na ďalšie premýšľanie nastolených otázok aj na slovenskej alebo českej strane.

Monografia celkovo plní aj orientačnú bibliografickú funkciu. Poskytuje bohatý zoznam literatúry, pri origináloch aj s uvádzaním prístupných prekladov, či už do slovenčiny, alebo do češtiny, ale aj špeciálnu bibliografickú prílohu, t. j. upozornenie na „pôvodné a prekladové články, štúdie a rozhovory z feministického kultúrneho časopisu *Aspekt* (1993 – 2004), ktoré sa vzťahujú k feministickej literárnej vede“. Podnecuje tak nielen k čítaniu, ale aj usúvzťažňovaniu našich vlastných pozorovaní a poznatkov s už jestvujúcou a všeobecne dostupnou lektúrou. Zároveň tak nenápadným spôsobom dáva najavo, že každé ďalšie vyjadrovanie sa k problematike predpokladá aspoň základnú načítanosť a poučenosť, čo na Slovensku – a toľž pri otázkach rodového diskurzu a feministických teórií – nie je bežná záležitosť, dokonca ani v akademických kruhoch.

102

Obsahovo je kniha (popri krátkom úvode a závere) rozdeľená do troch rovnocenných častí: 1) *Niektoré východiská a pojmy feministického a rodového výskumu*, 2) *Feministická literárna veda*, 3) *Rodové sondy: trampoty s Encyklopédiou spisovateľov sveta*. Za týmto jej rozvrhnutím, obsiahlym poznámkovým aparátom a nakoniec i spôsobom autorkinho písania cítiť veľký tlak nakumulovaného poznania, tiež túžby sprostredkovať celú tú poznatkovú masu ďalej, bez ujmy na diskurzívnej úrovni samotného výstupu. Pravdou však je, že sa tým do istej miery komplikuje jeho i čitateľská komunikačná perspektíva. Ak či-

tame aj obsiahle a časté poznámky (v knihe ich je stotridsať, no niektoré zaberajú drobnou tlačou viac než pol strany), o nejakej súvislej recepcii nemôže byť ani reči. Ak ich však nečítame, prichádzame o celý rad veľmi vhodne zvolených doplnení, ukotvení, konkretizácií či, naopak, širších kontextualizácií sprostredkovaného poznania i pretriasaného problému.

Poznámkový aparát zároveň autorke vytvára priestor na jej osobnejšiu „tóninu“, sem-tam aj na významové odbočenia motivované skôr istou kurióznosťou súvislostí. V konečnom dôsledku tak získava ešte jednu funkciu: rozbieja jednoliatu výkladovú maticu textu a z čítania vytvára miestami až fascinujúcu (akademickú) krížovku, akúsi chaoticky produktívnu zábavu – v každom prípade recepčnú „hru“, ktorá si od tých zvedavejších spomedzi nás vyžaduje istú dávku trpezlivosti. Ak aj pochválime šťastné formálne riešenie rozloženia textu (vpravo na dvojstrane nachádzame základný textový korpus, vľavo poznámkový aparát), čítanie značnej sumy textu vysádzanej najmenším ešte možným písmom je už menej príjemnou stránkou veci. Zároveň sa tu ponúkajú dve nadväzné pripomienky, ku ktorým sa však dostaneme neskôr.

Kniha ako táto potrebuje na recepciu svoj čas. Už preto, že je vyložene študijného, ba až antologického charakteru, no ďalším dôvodom je aj jej „priekopnícky“ charakter. Ani nie tak nastoľovaním otázok súvisiacich s *konceptualizáciou rodu v myslení o literatúre*, ako ich systematickým spracovaním od základu, ustavičným referenčným podopieraním ponúkaných tvrdení a vytváraním či predkladaním širších kontextových súvislostí smerujúcich k interdisciplinarite. Je publikačným výstupom, ktorý vychádza z autorkinej dizertačnej práce, pričom sa mohutne opiera o jej viac než dvadsaťročné sebavzdelávanie a naberanie *skúseností s feminizmami* pod strechou feministickej

I

H
A
R
D

●

publikačnej a vzdelávacej organizácie ASPEKT, ktorej je spoluzakladateľkou. Dalo by sa uvažovať: kto iný, ak nie ona, mal do slovenského priestoru prísť s takýmto (hm, ešte vždy smelým) počínom?!

Aj z tohto dôvodu ide o poučené a zvnútornené písanie o feminizmoch. V celej knihe môžeme cítiť autorkino bytostné vtiahnutie do témy, čo textu pridáva akúsi piatu dimenziu. Výskumníčka sa priznane nevyhýba ani vnútorne angažovanému postoju a jej zaujatie témou má ďaleko od akademického odstupu, čo jej prácu nijako nediskvalifikuje, naopak. Veď práve (post)feminizmus – ako súčasť postštrukturalistického poľa – už celé desaťročia posielala exaktnosť a vedeckú objektivitu v ich normatívnom (seba)vymedzení tam, kam patria – prinajmenšom do 19. storočia. Týka sa to najmä spoločnovedných, a teda aj umenovedných výskumov. Cvikovej práca sa usiluje (seba)situovať rovno do stredu prebiehajúcich diskusií, byť platným príspevkom pri nastoľovaní, ale aj konfrontovaní, komplementarizovaní či plodnom ovplyvňovaní rôznych perspektív vo feministickej literárnej vede, ktoré napriek ich rozmanitosti spája jediný spoločný záujem.

104

Cieľom je vyslobodenie ženskej práce a tvorivosti (v tom aj ženských významových svetov a systémov označovania, tiež ženskej skúsenosti – napr. s vlastným telom, myslením, sociálnou lokalizáciou a pod.) zo zovretia patriarchátom aj s jeho obmedzeniami produkovanými na rodovom základe, čo by však samo osebe nestačilo. Dôležitý je ďalší krok – časovo mu zodpovedá druhá vlna feministického hnutia približne od prelomu šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov 20. storočia. Ide o (politické) (seba)etablovanie ženskej práce a tvorivosti v zmysle autonómnych, rovnocenných a rešpektovaných praktických aj symbolických činností, ktoré by „univerzálne“ a „všeľudské“

nestotožňovalo s „mužským“ za konštitutívneho (a beztréstného) vylúčovania „ženského“ ako menejcennej (zamlčivanej) dimenzie ľudského sveta a jeho diskurzívnych reprezentácií.

Autorka na tento viac-menej imperatív poukazuje v ustavičnom dotyku s dejinami feminizmov, cez ktoré vo svojom výklade metodicky postupuje. Jej práca nie je len o feminizmoch a rodovej perspektíve v literatúre, ale je z feministickej pozície aj napísaná. Svoju zaujatosť neskrýva, a otvorene sa tak hlási k postvedeckému diskurzu, ktorý, okrem iného, podryva strnulosť (vedeckého) akademického kánonu v jeho tradičnom (seba)vnímaní a štruktúrnej neudržateľnosti. Z pohľadu postvedeckej diskurzivity totiž nejde (a nikdy nešlo) o „očistu“ či „prehliadnutie“ (napríklad sociálnych praxí) bezúhonným poznaním a ani o extrapoláciu subjektívneho a objektívneho vďaka výskumníkovej či výskumníčkinej schopnosti zaujať nezaujaté stanovisko k predmetu svojho poznávania – a vlastne aj záujmu. Dnes už vieme, že poznanie je moc; v duchu teórie rozdielu, teórie identity alebo teórie dekonštrukcie (Francúzsko, Nemecko) či nového historizmu (USA) spoločne s jazykom prispieva k označovaniu a (za)definovaniu mocenských vzťahov a pozícií. Podstatnou mierou napríklad prispieva aj k budovaniu monopolov – rodových, ekonomických alebo mocenských – a v lepšom prípade aj k ich narúšaní a (zno-)-utváraní (ako emancipovaných a súčasne emancipačných projektov). Deje sa tak najmä prostredníctvom umiestňovania poznávacieho subjektu (a iných donedávna objektivizovaných subjektov) do významovej a hodnotovej, no predovšetkým *ich vlastnej* siete záujmov a potrieb; stále teda hovoríme o lokalizácii subjektu poznania v diskurze.

Tento fakt si práve feministky dobre uvedomujú, spoločne so svojimi matkami, starými matkami či pramatkami – autorka

I

H
A
R
D

●

na túto kontinuitu alebo „ženskú genealógiu“ plodne a často upozorňuje. Ich rodový, no zároveň vždy aj individuálny „príbeh“ vylučovania zo sociálneho a symbolického poriadku sveta vznikol preto, lebo práve ako „ženám“, t. j. príslušníčkam (hierarchicky) druhého a spoločensky vytesňovaného pohlavia im bolo poznanie po celé storočia, ba tisícročia odopierané. Znamenalo totiž úvodnú vstupenku do plnohodnotného života, prístup k (seba)etablovaniu „ženského“ ako *spoločenskej* kóty (autority), ktorú treba dobyť (získať naspäť?) alebo verejne, politicky presadiť. Iba tak bolo možné začať najprv radikálny útok (prvá vlna feminizmu), neskôr metodický, tiež inštitucionalizovaný, postup (druhá vlna) proti zvrátenosti patriarchátu v jeho ustavičných, dokonca i (seba)deštruktívnych konfliktoch a vnútorných sporoch. Práve vďaka príspevku feminizmov je nám dnes nepochybne jasnejšie, že aj svetový mier či trvalo udržateľný vývoj sú len planou ilúziou, ak nedôjde k celkovej zmene rodovej paradigmy (no nielen rodovej – pozri otázku interseksionality). Zmene, ku ktorej sa feminizmy – spolu s postkolonializmom, transkulturalizmom a pod. – hlásia a ktorú presadzujú aj v praxi.

106

K tomu iba stručne dodajme, že práve antinomická rodová štruktúra už svojím vznikom (a vo svojom tisícročia neviditeľnom rozvratnom pôsobení) podmieňuje aj ďalšie, sociálne, triedne, rasové, etnické, sexuálne... nerovnosti. Jej bipolárna hierarchická podoba sa zdá konštitutívnou podmienkou dokonca aj pre vznik takého fenoménu, ako je súkromné vlastníctvo, ktoré ju zase spätne podmieňuje. Jednoducho povedané: podmanenie žien („ženského“) znamená ich (jeho) (vy)vlastnenie, ak aj nie priamo, tak prinajmenšom nepriamo, v diskurzívnom či symbolickom zmysle. Ako všetko ostatné, aj túto „hru“ (v zmysle distribúcie moci a pre(d)pisovania rolí)

ovláda ten, kto udáva pravidlá – a inak tomu nie je ani v literatúre a jej reflexii. Autorka sa k tejto, dnes už epistemologickej konštante opakovane vracia.

Cviková ďalej presvedčivo poukazuje na to, že vo feministickom úsilí nejde len o dosiahnutie formálneho uznania v deklaratívnej rovine (napríklad typu: ženy *patria* do literatúry rovnako ako muži; alebo: *uznávame* ženskosť ako spôsob utvárania novej diskurzivity). Nevyhnutné je aj popasovať sa s naplaveninami a rezíduami tisícročnej vlády patriarchátu v tejto oblasti (a každej inej) – prierezovo. To znamená v kvalitatívnom a performatívnom, a teda aj ontologickom a semiotickom zmysle. Veď ak legitimitu tvorivých či myšlienkových aktivít žien – vôbec „ženského“, ktoré ako diskurzivitu môžu žiť a prezentovať aj „biologickí“ muži, keďže rodové rozdiely (tiež asymetrie) sú konštituované kultúrnou interpretáciou rozdielov medzi pohlaviami (Pam Morris) – pomeriavame kritériami, ktoré vo svojej zakladajúcej a dominujúcej fáze vytvorili muži („ženské“ pri tom absentovalo fyzicky aj symbolicky), nielenže ženy (a ženské) napriek ich faktickej prítomnosti v literatúre zatvárame do klietky mužských očakávaní, narácajúc, hodnôt a významov, ale ich aj, vedome či nevedome, obehráme o ich rovnocenný hlas. V podstate ich lámeme cez koleno jednostranne vnútenej a normativizovanej mužskej diskurzivity vydávanej za univerzálny základ (výklad) sveta.

Kam až môže takáto konštelácia smerovať, Cviková presvedčivo ukazuje/dokazuje na viacerých príkladoch. Od tráum, odmlčania, vnútorných zápasov samotných tvorkyň až po ich (dodatočné) vylučovanie z tradície, kánonu, dejín literatúry (prípád románovej tvorby v Anglicku, 18. storočie) alebo redukujúce „prečítanie“ a nespravodlivé ohodnotenie ich diel, životných opusov, smerovaní a príspevkov, a tiež profesio-

nálnych či životných príbehov. V poslednej časti práce sa autorka zameriava najmä na to druhé. Rozborom hesiel „Christa Wolf“, „Mary Wollstonecraft“ a „Virginia Woolf“ z jedinej stránky *Encyklopédie spisovateľov sveta* (Juríček, ed., a kol., 2. vyd., 1987) presvedčivo dokazuje, ako sa (nezvládnutý či podcenený) rodový aspekt vpisuje do sekundárnych textov, ktoré v literatúre spoluvytvárajú a upevňujú kánon – samozrejme, v neprospech žien spisovateľiek.

Celkovo považujem práve túto časť knihy za veľmi dômyselne koncipovanú. Aj pre znalcov problematiky, s ktorou Cviková v knižke prichádza, pôsobí objavne, vtipne a dôsledne, v neposlednom rade ako smerník ukazujúci cestu, kadiaľ sa treba vybrať. Jednak pristihovať rodovú asymetriu a jej nositeľov pri čine, samozrejme, „kastročnom“, a jednak naprávať nedostatky, a teda poskytnúť vlastné heslá, vlastnú encyklopédiu, vlastný feministicky poučený materiál, ktorý by pomohol vykryť, ak nie priamo „biele“, tak prinajmenšom „sivé“ miesta na mape literatúry. Hoci aj tých bielych vynechávok je viac než dost (ako upozorňuje autorka, vynára sa tu problém rodovo stereotypného selektívneho prístupu k látke alebo zadaniu). Pravda, takéto spracovanie „vlastných dlhov“ (dlhov sebe samým) je podujatím rozsiahleho charakteru, ktoré by malo mať aj svoje inštitucionálne zázemie – a je najvyšší čas pustiť sa do práce! Ide o dnes už akútnu kolektívnu, (medi)-odborovú a verejnú objednávku, a teda o tímovú prácu a súčasne úlohu na celé roky, možno desaťročia, ktorá by slovenskú literárnu vedu (národnú kultúru vcelku) aspoň materiálovo, ak aj nie metodologicky či profílovo posunula žiaducim smerom a aspoň čiastočne zosynchronizovala, resp. dostala do zákrytu s prebiehajúcim úsilím a jeho výsledkami vo svete. V každom prípade je nad čím uvažovať.

A na záver ešte k spomínaným (odloženým) poznámkam v súvislosti so štruktúrovaním a recepcnou perspektívou textu.

Tá prvá súvisí s akademickým diskurzom (u nás?), postštrukturalizmom a digitalizáciou. Aj na hodnotenej práci (podobne ako mnohých ďalších), konkrétne jej „textovom výraze“ a vonkajšej podobe, sa totiž prejavuje „sklz“, možno skôr „trenie“ alebo (nevyriešiteľný?) konflikt medzi 1) akademickým písaním (po starom), avšak 2) v mode postštrukturalistickej rozvolnenosti a nelineárnosti textu (po novom) a 3) v medziach či rámcoch súčasných technológií (v podstate ešte vždy horúca novinka: text v jeho elektronickej podobe s možnosťami okamžitej hypertextuality; pozri problém s neefektívnymi – dlhokánskymi – odporúčanými internetovými linkami v texte), pohodlným preklikávaním sa k relevantným informáciám, používaním dvoch a viacerých obrazoviek pri čítaní referenčne nadstavovaného textu a pod. V tlačenej podobe alebo klasickom knižnom výstupe dnes pôsobí tento „stret záujmov“ predsa len trochu ťažkopádne...

Pravdou je však aj to, že hotovým riešením tohto problému nedisponujem – a nedisponovala ním ani autorka monografie. Nie je jednoduché dopracovať sa k nemu, najmä ak človek nechce, nemôže alebo *nesmie* vystúpiť z akademických zvyklostí, alebo ak nemá chuť – ako (post)moderný producent textu – prispôsobovať sa tlaku našich recepcných možností a limitov (tých klasicky podmienených knihou ako médiom), ba priam niečomu v akademických kruhoch tak zatracovanému, ako je čitateľský komfort. (A Cviková ukazuje, že aj vo feministických, i keď tu ide o iné referenčné rámce a vnútorné súvislosti problému – pozri Judith Butler o svojom písaní, Toril Moi o písaní Virginie Woolf a i.)

I

H
A
R
D

Moja druhá poznámka súvisí s prvou. Aj keby sme danú pripomienku nerozoberali ďalej, predsa len vo mne ostáva naliehavý pocit, že veľká časť čitateľskej obce, ktorá by si zaslúžila takto fundovaný „vstup do problematiky“, predsa len stroskotáva na autorsky realizovanom rozvrhnutí textu (povedzme, že pri veľkom monografickom celku). Možno nejde o predstaviteľov akademickej sféry, ale „len“ kultúrnej verejnosti. V každom prípade by však bolo pre ďalšie udomácňovanie rodového diskurzu na Slovensku, tak vo vzťahu k literatúre, ako iným umeniam alebo celkovo k humanistike, povzbudzujúce, keby z podobnej akademickej práce vzišla aj popularizačno-náučná publikácia, ktorá by bola naozaj skôr „prerozprávaním príbehu“ než (predsa len) „vedeckým kompenezovaním“ chýbajúceho poznatkového a metodologického „fundamentu“, a teda by sa vyznačovala aj formálne menej náročnou (nie akademicky inštrumentalizovanou či antologizovanou) podobou. Práve toto napätie som v publikácii cítila dosť intenzívne, s výnimkou tretej časti, preto sa o ňom pokúšam uvažovať v produktívnom smere – ako výzve pre nás všetkých, vrátane autorky monografie.

110

V istom zmysle je totiž hodnotená práca (a odmyslíme si teraz jej pôvodnú kvalifikačnú funkciu) stelesnením ešte ďalšieho zaujímavého paradoxu. Prichádza síce po tom, čo Jana Cviková absolvovala obrovský kus cesty naprieč feministickým poznaním (tiež queerovým, postkoloniálnym atď.), dokonca ruka v ruke s príslušným spoločenským pohybom (čo v úhrnnom výsledku nie je celkom bežné a poznať to aj na „plnosti“ či „nadupanosti“ monografie), no ešte vždy priskoro na to, aby vládla čímsi takým, ako je suverénna samonosnosť (aj výrazu), a nadobro opustila čosi ako feministickú „povinnú jazdu“.

Nakoniec, autorka sa dotýka aj tohoto problému. Monografia je síce inventarizujúcim (a k sebe prísny, no možno aj sebaobránnym či z hľadiska prijímajúceho prostredia sebaetablujúcim) dokumentovaním absolvovanej cesty a označovaním tak subverzívnych, ako feminizmami už kanonizovaných myšlienkových výkonov, tie by nás však mohli alebo mali priviesť až k vlastnej „feministickej udalosti“. Teda k vlastnej performancii – aj tej myšlienkovej – bez strachu zo zahriaknutia, či už „strážcami akademického diskurzu“, alebo nepoučenými „vyznačiacimi stereotypov“. Alebo feministickými kolegyňami a „sestrami“, úzkostlivo strážiacimi svoje poklady. Ide teda o posun zorného uhla, ktorého výsledkom by bolo feministické písanie ako prirodzene zvnútornený postoj a žitá prax bez ustavičného dokazovania svojej opodstatnenosti. A teda posun, obrazne povedané, od hľadania základov pre feministickú „metódu myslenia“ k dvíhaniu vlastných stavieb a mostov pomocou, resp. zvnútra tejto metódy; o istú oslobodzujúcu misiu.

Na druhej strane, nie som si celkom istá, či na podobný „presun ťažiska“ už dozreli podmienky. Z jednoduchého dôvodu. Kým jedna strana obidvoch spomínaných a vnútorne prepojených paradoxov – 1) habitus monografie, 2) načasovanie feministického výstupu – súvisí s obdivuhodnou individuálnou, priam životnou stratégiou autorky, tá druhá je produktom štruktúrnych vzťahov či systémových okolností, ktoré do značnej miery vymedzujú (aj) jej operačné pole bez možnosti produktívne ich ovplyvniť. Písať jedným dychom pre publikum znalé aj neznalé problematiky, naklonené aj nenaklonené feminizmu, oslobodené duchom aj uväznené v stereotypoch (rodových aj tých akademických) je nepochybne vnútorne protirečivé podujatie. Tak to sama vnímam a tak som to vnímala aj u Jany Cvikovej.

I

H
A
R
D

No nejde len o recepcnú perspektívu čitateľského publika, ktoré by nielenže dosahovalo istú kvalitatívnu hladinu poznania, ale aj „kritickú mieru výskytu“ v kvantitatívnom zmysle. Ide aj o vystúpenie z limitov, do ktorých nás voľky-nevoľky (u)vrháva formálny akademizmus. A teda aj o ďalší krok bližšie k „radostnej vede“, ktorá prichádza spolu so životom (presnejšie, vždy až ex post) a nepokúša sa o svoju ustavičnú akademickú autorizáciu – najčastejšie na účet samého výstupu.

Tu sa, napokon, moje uvažovanie hladko stretáva aj s názormi prezentovanými autorkou v jej monografii. Stačí si spomenúť na jej premýšľanie o tom, ako po prvých verejných aktivitách feministiek (aj kolegýň z akademickej pôdy) vzápätí nasledovalo ich sankcionovanie *zo strany akademickej obce aj širokej verejnosti* (s. 63). Alebo pripomenúť termín *disident-ská participácia*, ktorým Sabine Hark charakterizovala akademickú inštitucionalizáciu rodových štúdií v Nemecku. Cviková ihneď dodáva, že výstižnosť tohto termínu platí aj pre podmienky na Slovensku (s. 64–65). V inej súvislosti zase uvádza, že podaktoré feministické výskumníčky v rámci neriešiteľných konfliktov či štruktúrnych apórií uvažovali aj o rezignácii na akademickú vedu. Dnes tu však máme situáciu (po desiatkach rokoch viditeľného úsilia u nás a najmenej stopäťdesiatich rokoch verejného etablovania feminizmov i feministického hnutia v Európe a vo svete), ktorá skôr zodpovedá predstave akadémie ako vyhasnutého golema, ktorý tvrdohlavo už celé roky a desaťročia rezignuje na svoj životodarný (postscientistický) šém.

Verme, že zásadná práca Jany Cvikovej, ktorú spoločne vydali ASPEKT a Ústav svetovej literatúry Slovenskej akadémie vied, jej materská akademická inštitúcia, ohlasuje (aj v tomto ohľade) jarnú amplitúdu a že neostane ojedinelá.